

ANALIZA POTENCJAŁU ROZWOJOWEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

Arkadiusz M. NIEDŹWIECKI*

1. Wprowadzenie

Uważa się, że potencjał gospodarczy regionu odgrywa znaczącą rolę w procesie jego rozwoju. Może on być zarówno czynnikiem dynamizującym, jak również osłabiającym rozwój regionalny.

Dlatego też przedmiot niniejszego opracowania to właśnie analiza potencjału rozwojowego województwa podlaskiego w porównaniu z pozostałymi regionami administracyjnymi Polski, funkcjonującymi od 1 stycznia 1999. W związku z tym na podstawie analizy literatury [4, s. 11-16; 6, s. 66-75; 7, s. 8-9; 8, s. 87-88] skonstruowano mierniki syntetyczne (opisane za pomocą określonych kryteriów), które obrazują międzyregionalne zróżnicowanie poziomu rozwoju poszczególnych województw¹. Należą do nich:

1. „potencjał makroekonomiczny”,
2. „potencjał ludnościowy, rynku pracy i dochodów ludności”,
3. „potencjał przemysłu i budownictwa”,
4. „potencjał rolnictwa”,
5. „potencjał infrastruktury technicznej”,
6. „potencjał infrastruktury społecznej”.

W oszacowaniu wielkości potencjału gospodarczego województw zastosowano skalę punktową od 0 do 15 punktów; przy czym punkty przydzielono w zależności od miejsca danego województwa w rankingu dokonanym w oparciu o określone kryteria. Na tej podstawie wyliczono sumę punktów dla każdego z mierników syntetycznych. Dzięki temu możliwe stało się „umiejscowienie” regionu podlaskiego na „gospodarczej mapie Polski”.

2. Analiza „potencjału makroekonomicznego” województw polskich

Przy określeniu wielkości „potencjału makroekonomicznego” polskich regionów administracyjnych zastosowano następujące kryteria ich klasyfikacji:

* mgr Arkadiusz M. Niedźwiecki, Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Ekonomiczny

¹ W niniejszym opracowaniu wykorzystano dane statystyczne za rok 1999 zamieszczone w *Roczniku Statystycznym 2000* [5, s. LX-LXXIX]; przy czym wyjątek stanowią informacje o produkcie krajowym brutto oraz wartości dodanej wypracowanej w gospodarce polskiej – obrazują one stan na koniec roku 1998. W związku z tym niniejsze opracowanie ma charakter analizy statycznej.

1. udział procentowy w tworzeniu produktu krajowego brutto (PKB),
2. produkt krajowy brutto (PKB) w zł wypracowany w danym województwie przypadający na jednego mieszkańca,
3. produkt krajowy brutto (PKB) w zł wypracowany w danym województwie przypadający na jednego pracującego,
4. produkt krajowy brutto (PKB) w zł wypracowany w danym województwie przypadający na 1000 zł wartości brutto środków trwałych,
5. nakłady inwestycyjne w zł w danym województwie przypadające na 1000 zł wartości brutto środków trwałych.

Z przeprowadzonych obliczeń wynika, że średnia punktacja dla syntetycznego miernika „potencjał makroekonomiczny” ukształtowała się na poziomie 38 punktów, a odchylenie standardowe – 19 punktów. Województwami, które uzyskały najwięcej punktów, były mazowieckie, śląskie, wielkopolskie i dolnośląskie, które łącznie wypracowały ponad 50% polskiego PKB w roku 1998. Natomiast relatywnie najmniej produktywne okazały się lubuskie, opolskie, podlaskie oraz warmińsko-mazurskie – wypracowały niespełna 13% PKB; przy czym udział regionu podlaskiego w polskim PKB w badanym okresie ukształtował się na poziomie prawie ośmiokrotnie niższym niż w przodującym pod tym względem województwie mazowieckim.

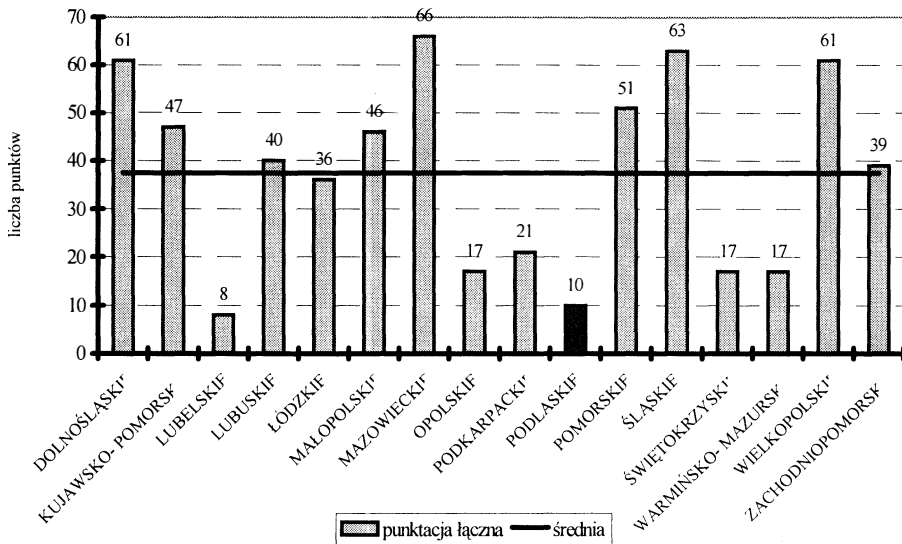
Biorąc pod uwagę wyniki analizy miernika „potencjał makroekonomiczny”, województwo podlaskie można uznać za region wytwarzający relatywnie mało PKB, a więc posiadający stosunkowo mały potencjał gospodarczy. Świadczą o tym następujące wielkości charakteryzujące region podlaski:

1. PKB *per capita*: 82% przeciętnej wielkości w województwach oraz 52% maksymalnego poziomu tej wielkości (mazowieckie),
2. PKB przypadający na jednego pracującego – odpowiednio: 78%, 59% (woj. mazowieckie),
3. PKB przypadający na 1000 zł wartości brutto środków trwałych – odpowiednio: 88%, 77% (woj. kujawsko-pomorskie).

Również względna wartość nakładów inwestycyjnych w województwie podlaskim ukształtowała się na stosunkowo niskim poziomie: nakłady inwestycyjne na 1000 zł wartości brutto środków trwałych wyniosły 74% średniej wojewódzkiej i 47% poziomu największego (woj. mazowieckie).

Rolę, którą odgrywają poszczególne województwa w wytwarzaniu PKB w Polsce, ilustruje wykres 1, który został sporządzony na podstawie punktacji przydzielonej poszczególnym województwom w wyniku rankingu miernika „potencjał makroekonomiczny”. Wynika z niego, że cechą charakterystyczną potencjału gospodarczego Polski jest występowanie relatywnie małej grupy regionów administracyjnych o stosunkowo wysokim względnym poziomie PKB oraz znacznych rozbieżnościach w tym względzie między poszczególnymi województwami [por. 4, s. 11].

Wykres 1. Miernik „potencjał makroekonomiczny” – ranking punktowy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [5, s. LX-LXXIX]

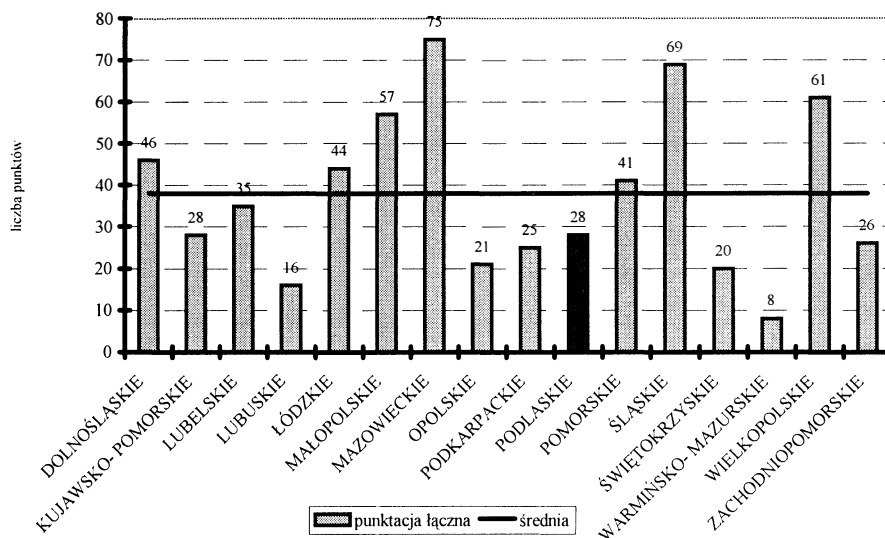
3. Analiza „potencjału ludnościowego, rynku pracy i dochodów ludności” województw polskich

Określając wielkość „potencjału ludnościowego, rynku pracy i dochodów ludności” polskich regionów administracyjnych, zastosowano następujące kryteria ich klasyfikacji:

1. ludność województwa w tysiącach osób,
2. przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto w zł,
3. wartość sprzedaży detalicznej w zł przypadająca na 1 mieszkańca,
4. liczba pracujących przypadających na jednego bezrobotnego,
5. udział procentowy w całkowitej ilości osób pracujących w Polsce.

Z wykonanych obliczeń wynika, że średnia punktacja dla syntetycznego miernika „potencjał ludnościowy, rynku pracy i dochodów ludności” ukształtowała się na poziomie 38 punktów, a odchylenie standardowe – 19 punktów, podobnie jak w przypadku miernika „potencjał makroekonomiczny”. Województwami, które uzyskały najwięcej punktów, były małopolskie, mazowieckie, śląskie, a także wielkopolskie, których ludność stanowiła 43% mieszkańców Polski, a ich udział procentowy w ogóle pracujących ukształtował się na poziomie 45%. Natomiast relatywnie najmniej ludności zamieszkiwało w województwie lubuskim i opolskim – 5% mieszkańców Polski; miały one również relatywnie najniższy udział w ogóle pracujących – 5%.

Wykres 2. Miernik „potencjał ludnościowy, rynku pracy i dochodów ludności” – ranking punktowy

Źródło: Jak w wykresie 1

Na podstawie rankingu miernika „potencjał ludnościowy, rynku pracy i dochodów ludności” należy określić region podlaski jako posiadający relatywnie mały potencjał gospodarczy, przy czym stwierdzenie to nie jest tak jednoznaczne jak w przypadku miernika „potencjał makroekonomiczny”:²

1. ludność województwa stanowiła 51% przeciętnej wielkości w województwach oraz 24% ludności województwa największego pod tym względem (mazowieckie),
2. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto – odpowiednio: 94%, 68% (mazowieckie),
3. sprzedaż detaliczna na 1000 mieszkańców – odpowiednio: 98%, 47% (mazowieckie),
4. pracujący przypadający na jednego bezrobotnego – odpowiednio: 109%, 74% (mazowieckie),
5. udział w ogóle pracujących w Polsce – odpowiednio: 52%, 22% (mazowieckie).

Na wykresie 2 przedstawiono ranking punktowy polskich regionów administracyjnych w oparciu o „potencjał ludnościowy, rynku pracy i dochodów lud-

² Średnia liczba punktów przydzielonych województwu podlaskiemu za kryteria dla miernika „potencjał ludnościowy, rynku pracy i dochodów ludności” wyniosła 5,6; natomiast dla miernika „potencjał makroekonomiczny” – 2.

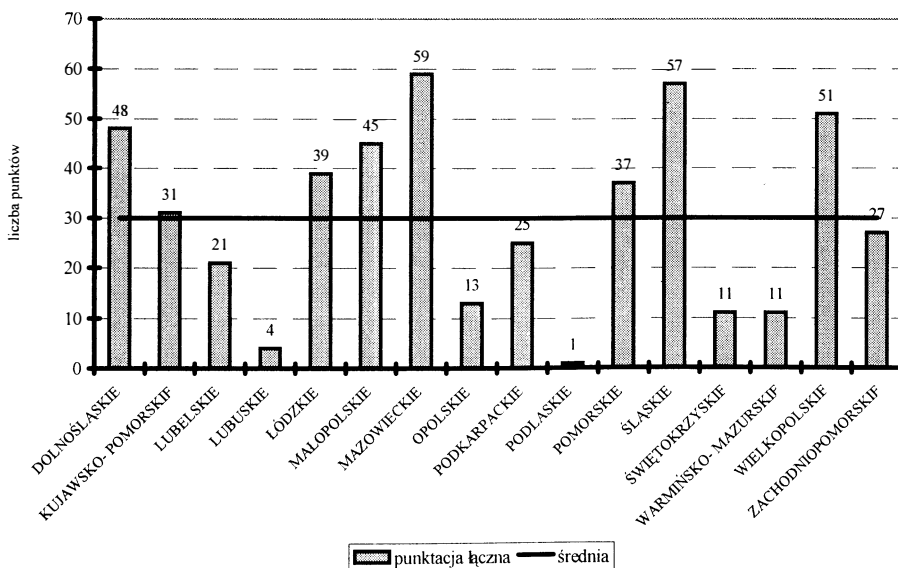
ności”. Wynika z niego, że województwo podlaskie po uwzględnieniu kryteriów tego miernika syntetycznego znajduje się poniżej średniej wartości punktowej osiągniętej przez województwa, przy czym zaliczyć je można w tym przypadku do „średniej” grupy regionów.

4. Analiza „potencjału przemysłu i budownictwa” województw polskich

Przy określeniu wielkości „potencjału przemysłu i budownictwa” posłużono się następującymi kryteriami klasyfikacji województw:

1. udział procentowy w wartości produkcji sprzedanej przemysłu,
2. udział procentowy w wartości produkcji sprzedanej budownictwa,
3. udział procentowy w wartości dodanej brutto wypracowanej w przemyśle,
4. udział procentowy w wartości dodanej brutto wypracowanej w budownictwie.

Wykres 3. Miernik „potencjał przemysłu i budownictwa” – ranking punktowy

Źródło: Jak na wykresie 1

Przeprowadzona analiza rankingu punktowego miernika „potencjał przemysłu i budownictwa” pozwoliła stwierdzić, że jego średnia punktacja wyniosła 30 punktów, a odchylenie standardowe – 18 punktów. Województwami, które uzyskały najwięcej punktów w rankingu miernika „potencjał przemysłu i budownictwa”, były mazowieckie, śląskie i wielkopolskie, natomiast najmniej punktów

przyporządkowano regionom: podlaskiemu, lubuskiemu, świętokrzyskiemu i warmińsko-mazurskiemu.

Poszczególne cechy analizowane w ramach miernika „potencjał przemysłu i budownictwa” dla województwa podlaskiego przedstawiały się następująco:

1. udział procentowy wartości produkcji sprzedanej przemysłu w regionie stanowił w badanym okresie 28% przeciętnej wielkości w województwach, a także 9% maksymalnego poziomu tej wielkości (mazowieckie),
2. udział procentowy w wartości produkcji sprzedanej budownictwa odpowiednio: 30% i 8% (mazowieckie),
3. udział procentowy w wartości dodanej brutto wypracowanej w przemyśle odpowiednio: 30% i 10% (śląskie),
4. udział procentowy w wartości dodanej brutto wypracowanej w budownictwie odpowiednio: 33% i 11% (mazowieckie),

czego potwierdzeniem jest wykres 3., z którego wynika, że potencjał rozwojowy regionu podlaskiego określany przez miernik „potencjał przemysłu i budownictwa” jest prawie sześćdziesięciokrotnie mniejszy niż regionu mazowieckiego i śląskiego.

5. Analiza „potencjału rolnictwa” województw polskich

Kryteriami, które wzięto pod uwagę, konstruuując syntetyczny miernik „potencjał rolnictwa” były:

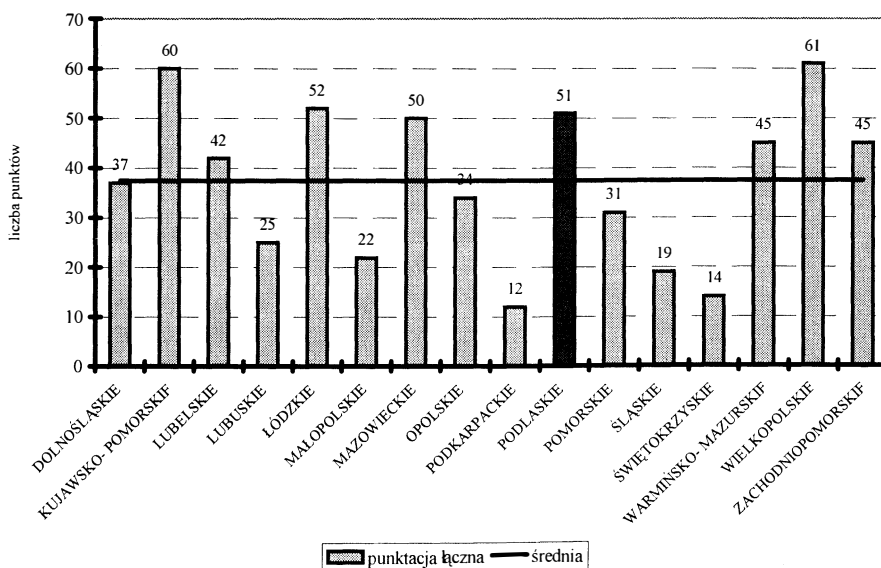
1. skup żywca rzeźnego w kg na 1 ha użytków rolnych,
2. skup mleka krowiego w litrach na 1 ha użytków rolnych,
3. skup ziarna zbóż podstawowych w kg na 1 ha użytków rolnych,
4. skup ziemniaków w kg na 1 ha użytków rolnych,
5. udział w wartości dodanej brutto wypracowanej w rolnictwie.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że średnia punktacja dla syntetycznego miernika „potencjał rolnictwa” ukształtowała się na poziomie 38 punktów, a odchylenie standardowe – 15 punktów. Województwami, które uzyskały najwięcej punktów w rankingu miernika „potencjał rolniczy”, były kujawsko-pomorskie, łódzkie, podlaskie i wielkopolskie, których łączny udział w wartości dodanej brutto wypracowanej w rolnictwie wyniósł 31%. Należy przy tym zwrócić uwagę na region mazowiecki oraz lubelski, dla których kategoria ta ukształtowała się na poziomie 16% i 9%. Relatywnie najmniejszy udział w wartości dodanej brutto wytworzonej w rolnictwie miały regiony: lubuski, opolski, pomorski, śląski i świętokrzyski (łącznie 18%).

Korzystając z wykresu 4, województwo podlaskie można określić mianem regionu cechującego się relatywnie wysokim poziomem „potencjału rolniczego”. Konkretyzując to stwierdzenie, należy przedstawić określone wielkości charakteryzujące województwo podlaskie:

1. skup żywca rzeźnego w kg na 1 ha użytków rolnych stanowił 92% przeciętnej wojewódzkiej oraz 39% skupu w regionie przodującym w tym zakresie (wielkopolskie),
2. skup mleka krowiego w litrach na 1 ha użytków rolnych – odpowiednio: 270% i 100% (województwo podlaskie w tej kategorii otrzymało największą liczbę punktów),
3. skup ziarna zbóż podstawowych w kg na 1 ha użytków rolnych – odpowiednio: 23% oraz 9% (zachodniopomorskie),
4. skup ziemniaków w kg na 1 ha użytków rolnych – odpowiednio: 412% i 100% (województwo podlaskie w tej kategorii otrzymało również największą liczbę punktów),
5. udział w wartości dodanej brutto wypracowanej w rolnictwie – odpowiednio 89%, 34% (mazowieckie).

Wykres 4. Miernik „potencjał rolnictwa” – ranking punktowy

Źródło: Jak na wykresie 1

6. Analiza „potencjału infrastruktury technicznej” województw polskich

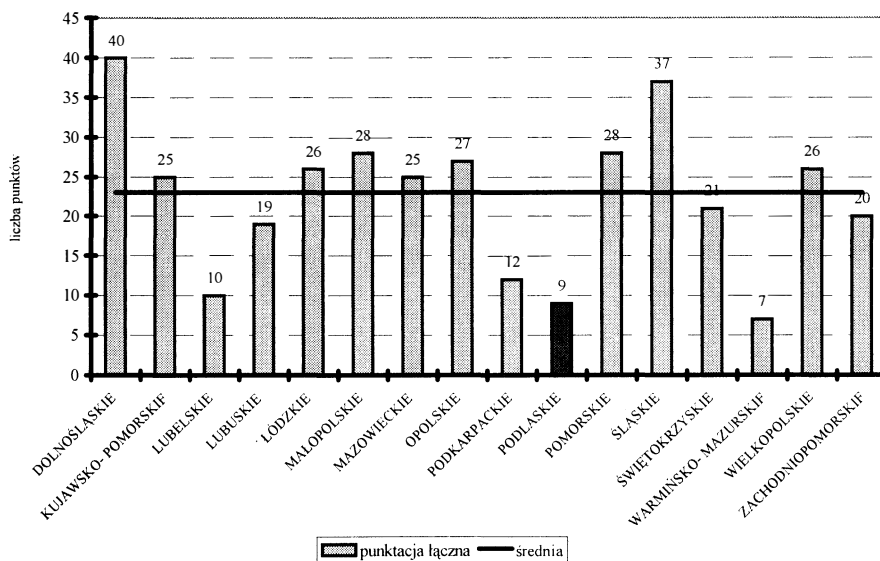
Konstruując miernik syntetyczny „potencjał infrastruktury technicznej”, wzięto pod uwagę następujące cechy opisujące zróżnicowanie międzyregionalne województw polskich:

1. linie kolejowe eksploatowane normalnotorowe w km na 100 km² powierzchni ogólnej województwa,

- drogi publiczne o twardej nawierzchni w km na 100 km² powierzchni ogólnej województwa,
- abonenci telefonii przewodowej na 1000 mieszkańców.

Średnia punktacja dla syntetycznego miernika „potencjał infrastruktury technicznej” ukształtowała się na poziomie 23 punktów, a odchylenie standardowe – 9 punktów. Województwami, które uzyskały najwięcej punktów w rankingu miernika „potencjał infrastruktury technicznej”, były śląskie i dolnośląskie. Natomiast najmniej punktów zgromadziły lubelskie, podkarpackie, podlaskie i warmińsko-mazurskie (por. wykres 5).

Wykres 5. Miernik „potencjał infrastruktury technicznej” – ranking punktowy

Źródło: Jak na wykresie 1

Analizując „potencjał infrastruktury technicznej”, należy stwierdzić, że w przypadku regionu podlaskiego wielkość tego syntetycznego miernika ukształtowała się poniżej średniej [por. 1, s. 22-23], konkretyzując:

- linie kolejowe eksploatowane normalnotorowe w km na 100 km² powierzchni ogólnej województwa stanowiły 56% przeciętnej w regionach, a także 26% wartości maksymalnej tego wskaźnika (śląskie),
- drogi publiczne o twardej nawierzchni w km na 100 km² powierzchni ogólnej województwa stanowiły – odpowiednio: 62%, 32% (śląskie).

Przy tym relatywnie lepsza sytuacja w województwie podlaskim w analizowanym okresie miała miejsce w przypadku kryterium abonenci telefo-

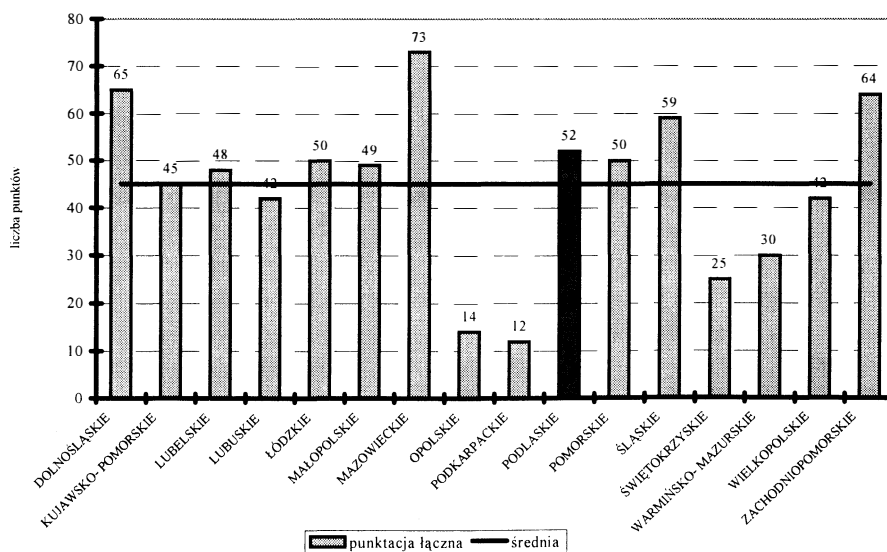
nii przewodowej na 1000 mieszkańców – odpowiednio: 101% i 79% (mazowieckie).

7. Analiza „potencjału infrastruktury społecznej” województw polskich

Przy wyliczeniu wartości miernika syntetycznego „potencjał infrastruktury społecznej” [por. 2, s. 12-27; 3, s. 53-77] posłużono się następującymi kryteriami klasyfikacji województw:

1. sklepy w sztukach na 1000 mieszkańców,
2. udział procentowy w ilości miejsc noclegowych,
3. mieszkania w sztukach na 1000 mieszkańców,
4. mieszkania oddane do użytku w sztukach na 1000 mieszkań,
5. lekarze na 10000 mieszkańców,
6. liczba łóżek w szpitalach ogólnych na 10000 mieszkańców.

Wykres 6. Miernik „potencjał infrastruktury społecznej” – ranking punktowy

Źródło: Jak na wykresie 1

Średnia punktacja dla syntetycznego miernika „potencjał infrastruktury społecznej” ukształtowała się na poziomie 45 punktów, a odchylenie standardowe – 17 punktów. Województwami, które uzyskały najwięcej punktów w rankingu miernika „potencjał infrastruktury społecznej”, były dolnośląskie, mazowieckie i zachodniopomorskie, a stosunkowo najmniej – opolskie i podkarpackie.

Na podstawie wykresu 6 region podlaski można zaliczyć do „średniej” grupy województw polskich, przy czym w rankingu zakwalifikowano go powyżej średniej punktacji dla województw. Cechy analizowane w kontekście „potencja-

łu infrastruktury społecznej” w województwie podlaskim przedstawiały się następująco:

1. sklepy w sztukach na 1000 mieszkańców stanowiły 88% przeciętnego poziomu tego wskaźnika w regionach oraz 77% jego najwyższej wartości (zachodniopomorskie),
2. udział procentowy w ilości miejsc noclegowych – odpowiednio: 38% i 13% (zachodniopomorskie),
3. mieszkania w sztukach na 1000 mieszkańców – odpowiednio: 104% i 91% (łódzkie),
4. mieszkania oddane do użytku w sztukach na 1000 mieszkańców – odpowiednio: 157% oraz 85% (mazowieckie),
5. lekarze na 10000 mieszkańców – odpowiednio: 127% i 97% (mazowieckie),
6. liczba łóżek w szpitalach ogólnych na 10000 mieszkańców – odpowiednio: 109%, 89% (śląskie).

8. Podsumowanie

W niniejszej analizie wykorzystano mierniki syntetyczne, których korelację przedstawia tabela 1 [por. 8, s. 89-90]. Wynika z niej, że „potencjał rolnictwa” w badanym okresie cechował się relatywnie niską współzależnością z pozostałymi miernikami syntetycznymi, przy czym między „potencjałem rolnictwa” a „potencjałem infrastruktury technicznej” wystąpiła korelacja ujemna. Oprócz tego należy stwierdzić, iż rolnictwo miało stosunkowo mało znaczący wpływ na tworzenie PKB. Z kolei dość znaczący związek z PKB wykazał „potencjał przemysłu i budownictwa” oraz „potencjał infrastruktury technicznej”, a więc mierniki, w rankingu których województwo podlaskie uplasowało się poniżej średniej dla regionów.

Oprócz tego w odniesieniu do województwa podlaskiego należy stwierdzić:

1. w czterech analizowanych miernikach statystycznych uplasowało się ono poniżej średniej w rankingu punktowym („potencjał makroekonomiczny”, „potencjał ludnościowy, rynku pracy i dochodów ludności”, „potencjał infrastruktury technicznej” oraz „potencjał przemysłu”, w ramach którego region podlaski zajął ostatnie miejsce),
2. w odniesieniu do dwóch mierników statystycznych uplasowało się ono powyżej średniej w rankingu punktowym („potencjał rolnictwa”, „potencjał infrastruktury społecznej”),
3. średnia ilość punktów, którą otrzymało za każde z kryteriów analitycznych, wyniosła 5,4 (średnia ogólnowojewódzka ukształtowała się na poziomie 7,4),
4. w przypadku kryteriów analitycznych: udział procentowy w produkcji sprzedanej przemysłu, udział w produkcji sprzedanej budownictwa,

udział procentowy w wartości dodanej brutto wypracowanej w przemyśle, linie kolejowe w km eksploatowane normalnotorowe na 100 km² powierzchni ogólnej, sklepy w sztukach na 1000 mieszkańców zajęło ono ostatnią pozycję w rankingu,

5. w przypadku kryteriów analitycznych: skup mleka krowiego w litrach na 1 ha użytków rolnych, skup ziemniaków w kg na 1 ha użytków rolnych zajęło pierwsze miejsce w rankingu.

Tab. 1. Korelacja między miernikami syntetycznymi obrazującymi poziom potencjału rozwojowego województw polskich

KORELACJA	1	2	3	4	5	6
1	1,000	0,756	0,852	0,146	0,780	0,624
2	0,756	1,000	0,910	0,128	0,611	0,621
3	0,852	0,910	1,000	0,131	0,713	0,563
4	0,146	0,128	0,131	1,000	-0,098	0,384
5	0,780	0,611	0,713	-0,098	1,000	0,396
6	0,624	0,621	0,563	0,384	0,396	1,000

Źródło: Opracowanie własne, gdzie:

1 – „potencjał makroekonomiczny”, 2 – „potencjał ludnościowy, rynku pracy i dochodów ludności”, 3 – „potencjał przemysłu”, 4 – „potencjał rolnictwa”, 5 – „potencjał infrastruktury technicznej”, 6 – „potencjał infrastruktury społecznej”

Reasumując, województwo podlaskie w badanym okresie charakteryzowało się zróżnicowanym potencjałem rozwojowym, przy czym jego relatywnie wysoki poziom obserwowano w działalności mającej relatywnie niski wpływ na tworzenie PKB.

Literatura

1. Gorzelak G., Jałowiecki B., *Konkurencyjność regionów*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2000, nr 1.
2. Hryniewicz J.T., *Rozwój gospodarczy gmin i jego terytorialne zróżnicowanie*, „Samorząd Terytorialny” 1998, nr 4.
3. Hryniewicz J.T., *Endo- i egzogenne czynniki rozwoju gospodarczego gmin i regionów*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2000, nr 2.
4. Proniewski M., Rogowski J., *Zróżnicowanie poziomu rozwoju polskich regionów*, [w:] Meredyk K., Proniewski M. (red.) *Podlasie- perspektywy rozwoju*, Białystok 1999.

5. *Rocznik Statystyczny 2000*, GUS, Warszawa 2001.
6. Rogowski J., *Rozwój województw polskich- lata 1997 i 1994, model miękki*, [w:] Bocian A.F. (red.) *Rozwój regionalny, problemy i wyzwania*, Białystok 2000.
7. Siedlecki J., *Województwo podlaskie, analiza porównawcza*, [w:] Bocian A.F. (red.), *Rozwój regionalny, problemy i ujęcia ilościowe*, Białystok 1999.
8. Siedlecki J., *Problemy regionalnego rozwoju gospodarczego*, [w:] Bocian A.F. (red.), *Podlasie, dekada transformacji*, Białystok 2000.